

Sygn. akt I UK 332/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania M.K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Ł.
o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 stycznia 2020 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 7 maja 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

1. oddala skargę

**2. zasądza od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego
kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 maja 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację M. K. od wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 26 kwietnia 2017 r. oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, [...] Oddział w Ł. z dnia

26 października 2015 r. stwierdzającej niepodleganie ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 1 kwietnia 2012 r. M. K. zgłosiła się do ubezpieczenia od dnia 10 stycznia 2011 r. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, której przedmiotem było poradnictwo prawne. Zadeklarowała podstawę wymiaru składek w wysokości 7.000 zł, a w krótkim czasie stała się niezdolna do pracy z powodu choroby i wielokrotnie korzystała z zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego oraz zasiłku opiekuńczego. Sąd Apelacyjny oparł orzeczenie na ustaleniu, że M. K. była zdolna do wykonywania pracy i nie pobierała świadczeń z ubezpieczenia społecznego tylko w okresach od dnia 1 kwietnia do dnia 19 czerwca 2012 r., od dnia 25 do dnia 27 września 2012 r., w dniu 12 czerwca 2014 r., od dnia 9 do dnia 13 października 2014 r. oraz od dnia 14 kwietnia do dnia 4 maja 2015 r. W przerwach w niezdolności do pracy nie wykazała – w każdym razie przedstawione przez nią dowody Sądy uznały za niewiarygodne – że wykonywała czynności związane z prowadzeniem działalności pozarolniczej. Od lutego 2016 r. zawiesiła działalność gospodarczą. Sąd Apelacyjny zaakceptował w pełni ustalenia Sądu Okręgowego o sporadycznym wykonywaniu przez M. K. czynności polegających na przygotowaniu dokumentów dla A. Z. K., jej matki, będącej radcą prawnym, dostarczanie dokumentów jej klientom i umawianie na spotkania z nimi. Uznał, że stanowiły formę pomocy w prowadzeniu kancelarii radcy prawnego, której nie można uznać za profesjonalne, zorganizowane i ciągłe prowadzenie działalności pozarolniczej przez samą skarżącą we własnym imieniu i na własny rachunek. Za sprzeciwiające się takiemu stwierdzeniu uznał zwłaszcza nieuzyskiwanie przychodów z tej działalności i utrzymywanie się ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Skarga kasacyjna M. K. została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwą wykładnię art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 12 ust. 1 oraz art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm.) w związku z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej i w związku z art. 17 ust. 1 oraz 35 ust. 2 oraz art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa

(jednolity tekst: Dz.U. 2019 r., poz. 645) przez nieuzasadnione przyjęcie, że nie prowadziła pozarolniczej działalności, a tym samym nie podlegała ubezpieczeniom społecznym, „podczas gdy prowadzona działalność obejmowała faktyczne wykonywanie czynności należących do zakresu działalności gospodarczej, a także czynności zmierzających do zaistnienia takich czynności, a ponadto przerwy w faktycznym wykonywaniu czynności zawodowych usprawiedliwione były niezdolnością do pracy z powodu choroby oraz pobieraniem zasiłku macierzyńskiego”.

Powołała się na niesporny fakt podlegania ubezpieczeniom w okresie od dnia 10 stycznia 2011 r. do dnia 31 marca 2012 r., podnosząc, że dzień 1 kwietnia 2012 r. był pierwszym dniem po upływie okresu pobierania zasiłku macierzyńskiego. Tłumaczyła, że trudno oczekiwać, by od razu po powrocie do pracy osiągała wysokie dochody przed odnowieniem kontaktów z potencjalnymi klientami i podjęciem działań marketingowych w celu odzyskania ciągłości popytu na świadczone usługi. Uznała za nieuzasadnione eksponowanie czynnika dochodowości ze względu na czas wykonywania obowiązków tylko przez ok. 2,5 miesiąca, kiedy stała się niezdolna do pracy z powodu choroby. W późniejszym okresie uzyskała zdolność do pracy jedynie na krótki czas, gdyż następnie z powodu zagrożenia drugiej ciąży ponownie nie była zdolna do pracy. Po urodzeniu drugiego dziecka znowu korzystała z zasiłku macierzyńskiego. W tej sytuacji okoliczność, że nie wykazywała w urzędzie skarbowym dochodów z prowadzonej działalności samo przez się nie może stanowić podstawy do uznania, że nie miała zamiaru prowadzenia tej działalności. W spornym okresie niemalże nieprzerwanie otrzymywała zwolnienia lekarskie, a organ rentowy wypłacał jej zasiłki chorobowe.

Wskazała, że zarówno okres pobierania zasiłku chorobowego, jak i zasiłku macierzyńskiego były okresami podlegania ubezpieczeniom społecznym powodującymi faktyczną przerwę w prowadzeniu pozarolniczej działalności spowodowaną stanem zdrowia oraz urodzeniem dziecka. W ocenie skarżącej, przerwy takie nie mogą być traktowane jako zaprzestanie wykonywania działalności. Przedstawiła pogląd, że nieefektywne prowadzenie jednoosobowej pozarolniczej działalności gospodarczej z powodu długotrwałych zwolnień lekarskich, za które ZUS wypłacał zasiłek chorobowy nie może stanowić podstawy do wstecznego

wyłaczenia osoby prowadzącej działalność gospodarczą z ubezpieczeń społecznych. Podobnie nie ma podstaw do wyłączenia z ubezpieczeń ubezpieczonej, która nie realizowała czynności zawodowych w ramach prowadzonej działalności w okresie sprawowania opieki nad dzieckiem i korzystania z tego tytułu z zasiłku macierzyńskiego.

Organ rentowy wniosł o oddalenie skargi oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z mocy art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, osoby prowadzące pozarolniczą działalność podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym obowiązkowo, a zgodnie z art. 13 pkt 4 tej ustawy, obowiązek ubezpieczeń istnieje od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności do dnia zakończenia jej wykonywania. Powstanie i ustanie tych ubezpieczeń następuje z mocy prawa, niezależnie od woli jego podmiotów (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1990 r., III UZP 21/90, OSP 1991 nr 7-8, poz. 172).

Trafnie skarżąca wskazała, że przerwa w prowadzeniu działalności pozarolniczej spowodowana stanem zdrowia, objęta zwolnieniem lekarskim i związana z pobieraniem zasiłków chorobowych, nie może być rozpatrywana jako czasowe zaprzestanie wykonywania działalności. Przerwy wykonywania działalności pozarolniczej przypadające na czas pobierania zasiłków chorobowych są przerwami usprawiedliwionymi i nie powodują ustania ubezpieczeń emerytalnego i rentowych z tytułu prowadzenia działalności bezpośrednio przed i po takich przerwach. Okres pobierania zasiłków uważany jest za okres opłacania składek (por. art. 13 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 14 a ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 grudnia 1997 r., II UKN 392/97, OSNAPUS 1998 nr 19, poz. 584; z dnia 15 kwietnia 1998 r., II UKN 583/98, OSNAPUS 1999 nr 7, poz. 247 i z dnia 10 maja 2007 r., I UK 333/06, niepublikowane). Co więcej, prowadzenie działalności pozarolniczej w czasie pobierania zasiłku chorobowego powoduje

utrata prawa do zasiłku (art. 14 ust. 3 i art. 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, jednolity tekst: Dz.U. 2019 r., poz. 645).

Nietrafny jest jednak pogląd skarżącej o braku podstaw do wyłączenia z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych osoby, która w okresie korzystania z zasiłku macierzyńskiego nie realizuje czynności zawodowych w ramach prowadzonej działalności. Obowiązek ubezpieczenia emerytalnego i rentowego z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności w czasie pobierania zasiłku macierzyńskiego ustaje. Pobieranie zasiłku macierzyńskiego jest samodzielnym tytułem ubezpieczenia emerytalnego i rentowych (por. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 23 maja 2006 r., III UZP 2/06, OSNP 2007 nr 1-2, poz. 20; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lipca 2012 r., P 24/10, OTK-A 2012 nr 7, poz. 79 i z dnia 13 kwietnia 2011 r., SK 33/09, OTK-A 2011 nr 3, poz. 23), z tytułu którego składki finansuje w całości budżet państwa (art. 16 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Kwestię podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego z równoczesnym prowadzeniem pozarolniczej działalności reguluje art. 9 ust. 1c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, dodany ustawą z dnia 24 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy - Prawo bankowe (Dz.U. Nr 71, poz. 60). Stanowi, że gdy osoba prowadząca pozarolniczą działalność spełnia jednocześnie warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniem emerytalnym i rentowymi z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego, to obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlega z tylko tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego, jednak może dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów. Nawiązanie stosunku ubezpieczenia następuje tylko równocześnie z zaistnieniem sytuacji rodzącej obowiązek ubezpieczenia, zatem podstawowe znaczenie dla objęcia ubezpieczeniem społecznym ma rzeczywiste wykonywanie działalności pozarolniczej w sposób ciągły, zorganizowany i o charakterze zarobkowym. Spełnienie w ten sposób przez osobę pobierającą zasiłek macierzyński warunków

do objęcia jej ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności prowadzi do objęcia jej tym ubezpieczeniem tylko jako ubezpieczeniem dobrowolnym.

Osoby pobierające zasiłek macierzyński nie podlegają ubezpieczeniu wypadkowemu ani chorobowemu (art. 11 i art. 12 ust. 2 ustawy systemowej). Ubezpieczenie chorobowe, które w przypadku osób ubezpieczonych z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej jest dobrowolne, ustaje z rozpoczęciem pobierania zasiłku macierzyńskiego (por. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 11 lipca 2019 r., III UZP 2/19 (OSNP 2020 nr 1, poz. 8). Rozpoczęcie pobierania zasiłku macierzyńskiego przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność, która uprzednio została objęta dobrowolnie ubezpieczeniem chorobowym, powoduje ustanie ubezpieczenia chorobowego, ponieważ z mocy prawa ustaje tytuł podlegania tym ubezpieczeniom. Ustawa systemowa nie przewiduje "zawieszenia podlegania dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu" (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2012 r., I UK 331/11, OSNP 2013 nr 5-6, poz. 68). Ponowne objęcie dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym może zatem nastąpić dopiero po zakończeniu pobierania zasiłku macierzyńskiego, co rodzi konieczność bycia (stania się) podmiotem obowiązku ubezpieczenia z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności i złożenia wniosku o objęcie dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2008 r., II UK 32/08, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 51).

Kobiety aktywne zawodowo w czasie korzystania z zasiłku macierzyńskiego, prowadzące nadal działalność gospodarczą, nie mają obowiązku opłaty składek na ubezpieczenia społeczne, ale równocześnie nie nabywają innych świadczeń zasiłkowych. Jeżeli spełniają warunki wymienione w art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, to – jako objęte obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego – mogą podlegać ubezpieczeniu chorobowemu dobrowolnie, na swój wniosek (por. art. 7 w związku z art. 11 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Objęcie dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym następuje od dnia wskazanego we wniosku, nie wcześniej niż od dnia, w którym wniosek został zgłoszony (art. 14 ust. 1 i 1a w związku z art. 36 ust. 3 i 5 ustawy systemowej), ponieważ to osoba

prowadząca pozarolniczą działalność decyduje każdorazowo czy chce podlegać ubezpieczeniom dobrowolnym i w jakim zakresie.

Oparcie skargi kasacyjnej tylko na podstawie naruszenia prawa materialnego wyłącza uwzględnienie jej argumentów zmierzających go wykazania podejmowania przez ubezpieczoną aktywności zawodowej jako wykraczających poza ustalenia faktyczne, którymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 *in fine* k.p.c.). Niepodważone natomiast w skardze kasacyjnej ustalenie, że ubezpieczona nie składała wniosku o objęcie jej w czasie pobierania zasiłku macierzyńskiego ubezpieczeniami emerytalnym, rentowymi lub chorobowym, a *limine* wyłączało możliwość potraktowania jej jako podmiotu ubezpieczenia społecznego, o którym stanowi art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Uwzględniając to, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ i art. 98 § 1 k.p.c.).